

Maria Kyyrönen.

Lyhyt kuvaus elämänsä vaiheista, sellaisena kuin hän itse on sen kertonut.

Venehjärven kylä Keski-Vienassa, runsaan peninkulman päässä Suomen rajasta, on nykyisin vain muutamia talorähjiä käsittävä, vähitellen häviävä paikkakunta. Se sijaitsee idyllisenkauniilla paikalla samannimisen sisäjärven rannalla, ja kuului aikoinaan hallinnollisesti ja kirkollisestikin Vuokkiniemen suureen emäpitäjään. Järven läpi virtaavat Kuusamon tunturipuroista kokoontuneet vedet Vuokinjokea ^{JA VENEHJOKEA} pitkin mahtavaan Köynnän putoukseen ja edelleen Iutalan salmen läpi Ylä-Kuittijärveen, jonne myös toinen ~~joki~~, Pistojoki tuo vetensä. Monien pienempien jokien vedet lisänään purkautuu Ylä-Kuitti Jolmosen kosken kautta Keski-Kuittiin ja edelleen Alakuittijärveen. Täältä alkaa Kemijoki, joka milloin rauhallisesti virraten, milloin vilkkaasti juoste tai raivokkaasti vuolaina koskina kuohtuen vie vedet Vienan mereen Kemijoen kaupungin kohdalla. Siellä, noiden jokien ja järvien rannoilla on Suomen kansan kallein muinaisperintö, kansanrunous elänyt meidän päiviimme asti ehkä runsaampana kuin missään muualla kansanrunoutemme alueella.

Aina ei Venehjärven tila ole ollut yhtä surkea. Vielä kolmekymmentä vuotta sitten se oli eräs huomattavimmista Suomen ja Vienan rajamaan kylistä. Pääkylässä oli taloja parisenkymmentä, mutta järven ympäristön uudisasutukset mukaanluettuina, nousi talojen luku aina kolmeenkymmeneen. Vuokkiniemen kirkonkylään oli matkaa 16 km., mutta varsinaisessa mielessä ei kylien välillä ollut minkäänlaista tietä; talvisin tie kulki sieltä, missä hevosilla ajettiin, kesäisin kuljettiin veneellä tai sitten yli vaa-rojen kiemurtele vaa kinttupolkua, joka toisinaan uskaltautui nevoillekin. Nevojen ja soiden yli kuljettaessa oli tasapainotaituruus tarpeen, sillä tien muodostivat ~~xxxxxxx~~ kaksi vieretysten asetettua pitkospuuta. Monesti noilla taipaleilla sattui kulkija kontion kanssa vastatusten, saattoipa käydä niinkin, että metsän kuningas vihoissaan kulkijan kaatoi.

Toimeentulonsa saivat asukkaat pienistä peltotilkuista, jotka kuitenkin ajan mukana kasvoivat, muodostaen loppuaikoina melkoisen viljellyn alueen.

2.
Tuskinpa sentään olisi Venehjärvellä elämää ollut, jos se olisi yksinomaan pellostä riippunut, mutta antoihan Ahti antejaan, ajoi Tapio karjaansa avuksi. Huomattava osuutensa on toimeentulolle ollut miesten harjoittamalla kulkukaupalla Suomen puolella Oulussa, Kuopiossa, Vaasassa, jopa Turussa asti. Oahan tunnettua, miten laukkukauppiat tavallaan osoittivat tien runonkeräjille. Syksyisin he lähtivät ja keväällä ennen kelirikkoa palasivat. He töivät tullessaan tervetulleita vaatteita ja rahaa, jolla saatiin ostaa tavaroita kajaanan porvareilta tai sitten käytiin viljanostossa Vienan Kemissä asti. Kaikkia ei kaupanteko huvittanut. He ansaitsivat rahaa Venäjän hallituksen laskuun toimivissa tukkisavotoissa, joita oli eri puolilla laajan Kuittijärven vesialueen rannoilla.

Tunnin kävelymatkan päässä Venehjärven kylästä, Niskalan kosken rannalla sijaitsi Niskala niminen uudistalo. Aukkaat sinne olivat muuttaneet Venehjärvestä joskus vuoden 1860 vaiheilla. Kirves kourassa kuokka toisessa, oli Lesosen isäntä paikalle tullut, tehnyt saunan asuakseen siinä ja alkanut raivata kirveenkäymättömään korpeen peruna- ja ohrapellon tilaa. Tämä isäntä, joka ensimmäisenä paikalle saapui, oli Maria Kyyrösen setä. Vasta muutaman vuoden kuluttua saapui paikalle myös hänen isänsä, silloin vielä naimattomana miehenä. Mikä sai veljekset siirtymään tuonne asumattomaan korpeen? Siitä ei ole varmaa tietoa, mutta syynä lienee ollut kototilojen ahtaaksikäyminen, osan pojista piti lähteä hankkimaan leipänsä muualta. Mutta annetaanpa Maria Kyyrösen itsensä kertoa.

-Kun setäni oli tullut perheineen paikalle, oli heillä ollut mukana lehmä, jonka olivat kylästä saaneet. Lehmän he sitoivat puuhun kiinni, ja ensi töikseen kaatoi setä puun, jonka kanton kolosi petäjähuhmaren, jossa saattoi petäjän pilkkoa ruoaksi. Isäni ei vielä silloin ollut mukana, hän tuli paikalle vasta vähän myöhemmin. Asunnoksi tehtiin sauna, jossa tietysti myös kylvettiin. Mukana heillä oli kalanpyydyksiä, joilla saatiin Niskakoskesta kalaa ja kylästä oli mukana tuotu siemen raivattavaan peltoon heitettyväksi. Yhdessä sitten isäni ja setä raivasivat peltoa ja satomäärä kaivoi vuosi vuodelta. Sedälläni oli jo perhettäkin kolme, neljä lasta. Sitten tuli suuri hallavuosi. Kaikki vilja hävisi sinä vuonna ja kun nälkä tuli, ei auttanut muu kuin lähteä mieroan. Lapset kelkkaan vain ja sitten etsi-

mään mieroilta leipää. Keväällä sieltä palattiin, mutta kun tultiin kotiin oli siellä vain todettavissa, että kalanpyydykset olivat hävinneet talven aikana. Sedän pojatkin alkoivat jo varttua miehiksi, ainakin he jo olivat mukana kaskea viertämässä ja isänikin meni naimisiin. Nyt alkoi-kin jo olla enemmän työväkeä talossa. Aivan erikoisesti muistan mainitun että veljesten, samoinkuin kälyjenkin välit olivat erinomaiset. Tottapa se yhteinen taistelu elämä puolesta yhdisti. Äitini oli syntyisin Va-sonvaarasta ja sukuisin Karhu, oikein emäkontie. Ensimmäisenä syntyi meil-le poika ja sitten toisena näin päivänvalon minä, kaksi viikkoa Karjalan Maarianpäivän jälkeen, vuonna 1882, Lopulta oli perheessämme kolme poi-kaa ja meitä tyttöjä kaksi. Kun aloin vähänkin käydä raavaasta, pystyä työhön, sain tehdä kaikenmoista. Syksyisin oli puitava riihiä, keväisin ajettava lantaa pelloille, kesällä niitettävä viikattehella heinää, ol-tava leikkaamassa eloa ja lehdeksiä karjalle. Välillä piti tietysti pyydystä kalaa särpimeksi. Yleensä oli tehtävä kaikkia talontöitä sii-nä kuin miehetkin. Talvella, kun olin vielä pieni, oli kannettava vesi rannasta, sahattava halkoja ja hoidettava lapsia. Raskaimpana muistan sittenkin riihenpuinnin, joka ei suinkaan ollut lapselle helppoa. Nuot-tan soutaminen kylminä syysiltoina oli monesti niin vaikeata, että ai-van tuntui kesken väsyvän. 13 vuotiaana minun piti jo näitä kaikkia teh-dä. Serkullani Iljalla oli terveydeltään heikko vaimo, joka ei pystynyt tekemään paljon mitään. Viimein hän tuli yulluksi ja hyppäsi pirtin läm-piävään uuniin, jossa tietysti paloi kuoliaaksi. Tämä tapaus oli järkyt-tävä ja jäi ainaiseksi mieleeni. Kun olin täyttänyt 20 vuotta, oli per-heemme kasvanut todelliseksi suurperheeksi. 23 henkeä asui saman kurki-hirren alla, sillä kaikki serkkujeni perheet asuivat samassa talossa, mut-ta olipa talokin komea kaksine isoine tupineen, vanhempi puoli pyöreistä hirsistä vanhaan Karjalaiseen tyyliin rakennettu, oli kamareja useita ja sitten olivat myös kaikki karjasuojat saman katon alla. Puute oli näihin aikoihin jo kaikonnut meiltä. Ainoastaan jos halla vieraili, saat-toi olla leivätöntä aikaa lapsuuteni aikana. Viljan runsautta osoittaa jo sekin, että eräänäkin syksynä puimme ruista 30 määrää, n. 120 nelik-koa. Olipa meillä niinkin paljon viljaa, että aina Vuokkiniementä myö-

ten käytiin meiltä ostamassa siemenviljaa. Hevosia oli tanhuassa, tal-
lissa, neljä ja lehmiä toistakymmentä. Talvisin oli kotini hevosista
kolmekin savotoissa ansaitsemassa lisätuloja taloon ja Kemistä haet-
tiin lisäviljaa, jos sattui kesken loppumaan, puute oli poissa.

Eräänä juhannuspäivänä olimme isäni ja sisareni kanssa järven ta-
kana lehdehriivossa. Kun sieltä veneellä palasimme, huomasimme kotiamme
lähestymässä myös toisen Veneen, mutta se tuli vain toiselta suunnalta,
Vuokkiniemestä päin. Isäni siinä kysäsi, jotta mitä ovat nuo matka-
laiset. Vene laski meidän rantaan ja muukalaiset menivät rakennusten
taa. Kuulimme kyllä laukauksien, siis sulhasia. Tulimme lehtisäkkien kx
kanssa tallin ylisille levittääksemme lehdet kuivamaan. Silloin juoksi
sinne tätini huutaen: "Ampuivat, ampuivat" ja kohta hänen perässään tuli
miniänsä posket loistaen ilmoittamaan, että sulhaset olivat tulleet ta-
loon. Silloinkos minulle tuli kiire, oli peseydyttävä, pukeuduttava ja
somistauduttava vieraita tervehtimään. Niin meidät sitten kihlattiin.
tuleva mieheni oli nähnyt minut yhden ainoan kerran, kun olin viemässä
veljilleni evästä savottaan ja siitä näkemisestä se sitten oli rak-
kaus tullut, ja nyt olimme kihloissa. Oli Petrumpäivä KK (12 pv. heinä-
kuuta) 1904, kun minut tuotiin 20-vuotiaana sulhaseni kotiin. Vihille
menimme vasta seuraavana päivänä, sillä Petrumpäivänä ei vihitty. Miehe-
ni oli syntyisin Vuokkiniemen Kyyrölästä ja oli hän talon ainoa poika
ja myös ainoa lapsi. Olin jo kyllästynytkin suureen perheeseen ja toi-
vonut pääseväni pienempään-toive, joka täten toteutui, tulinhän perhee-
seen neljänneksi hengeksi. Samana iltana, kun tulini sulhaseni kotiin,
tulivat sinne myös myötämäni jäiset. Myötämäni jäisiä olivat kotoani
häihin tulevat omaiseni ja sukulaiseni ja yleensä ne, jotka pyydettiin.
Tämä väki syötettiin ja juotettiin. Viinan hääväki maksoi rahalla. Tar-
jottimelle asetettiin kaksi pikari, sulhanen täytti ne viinalla ja mi-
nun tuli ne tarjota. Vieraat panivat maksun tarjottimelle. Myötämäni jäi-
set maksoivat siis viinan rahalla ja tätä sanottiin tsarkaksi. Kun sitte
myötämäni jäiset olivat lähteneet talosta, istuivat tuatto ja muamo
(miehen isä ja äiti) lavitsalle kietoen turkin jalkojensa ympärille.

5.

Morsiamen ja sulhasen piti sitten aukoa turkki ja syleillä vanhuk-
sien jalkoja, tämä osoitukseksi, että tahdotiin olla heille alamaisia.
Tämän jälkeen piti meidän istuutua samalle lavitsalle; sisälle tuo-
ttiin pieni poika, jota istutettiin vuoroin kummankin polvelle ja sa-
malla lausuttiin: "Yheksän pojan isäksi, yhen tyttären isäksi, Yheksän
pojan emäksi, yhen tyttären emäksi." Tämä oli lapsionnen toivotus ja
niin siinä sitten kävikin, että meillä oli lapsia kymmenen, vaikka poi-
kia ja tyttäriä oli yhtä monta. Sitten meidät vietiin siihen huonee-
seen, johon oli vqlmistettu meille vuode. Meille tuotiin ruokaa, josta
emme saaneet syödä ensimmäistä lusikallista itse, vaan sulhasen puhe-
mies, patvaska antoi lusikallisen ensin miehelleni ja sitten minulle,
loppu piti syödä samalla lusikalla. Kun olimme syöneet, riisuin miehe-
ni jalat osoittaakseni hänelle nöyryyttä. Palkaksi löytyä kengästä
ruplan raha. Sitten meni mieheni nukkumaan ja vasta sen jälkeen sain
mennä huoneeseen ja polvillani pyytää: "Onko sijoa sijattomalle?" Oli-
han sijaa. Koko rikas karjalainen hääseremonia oli läpikäytävä ennen
kuin olimme mies ja vaimo. Ensimmäinen viikko kului kotona talon töi-
tä tehdessä. Joka aamu herättyäni oli ensiksi kumarrettava muamoakal-
le jalkaan ja pyydettävä työtä, samoin oli meneteltävä iltaisin ja
pyydetävä, että muamoakka herättäisi aamulla. Isäni kotoa haimme pe-
rinnön; omat vaatteeni, sukulaisten lahjat, lampaan ja lehmän. Sen a-
jan mittapuun mukaan hyvä perintö.

Alussa oli elämä paljon helpompaa kuin isäni kotona, ja kun myös
mieheni ja väliseni suhde muodostui hyväksi, ei ollut mitään valitta-
mista. Lapsien syntyessä ja perheenkasvaessa lisääntyivät työtkin.
Emännyys talossa pysyi edelleenkin mieheni äidillä. Vasta kun pari-
kymmentä vuotta oli kulunut, sain kuulla anopilta sanat: "Nyt on emän-
nyys sinulla, katso perään (kaikelle), äläkä touhua kuten tähän asti."
Ensimmäisinä vuosina ei mieheni liikkunut kotoa mihinkään, mutta sit-
ten kun esikoistyttäreemme syntyi, lähti hä tukkimetsään ja sitten
seuraavana syksynä ensimmäistä kertaa laukkukaupalle Suomeen. Kun
hän palasi seuraavana keväänä takaisin, oli minulla jo toinen lapsi
poika, joka kasteessa sai nimen Iivana, tyttö oli Anni. Sittenpä se e

koikin toistua joka vuosi, että mieheni meni syksyllä ja palasi keväällä jäiden lähdön aikana kotiin. Kesät hän raatoi kotona. Kahdeksan kertaa hän lähti ja tuli, kahdeksan kertaa sain jättää tuskaiset jäähyväiset lapsijoukon kasvaessa ja yhtä monta kertaa riemuitsin kun hän palasi.

Sitten puhkesi ensimmäinen maailmansota. Lapsia oli nyt jo kuusi, sillälaattialla telmivät nyt entisten lisäksi Jaakko, Nasto, Vaseli ja Sandra. Mieheni oli ainoa poika talossa, joten hänen ei tarvinnut lähteä sotaan, vaan sai olla kotosalla. Kun Venäjän asema oli tullut niin heikoksi, ettei sillä ollut enää muuta yhteyttä läntisiin liittolaisiinsa kuin Jäämeren kautta. Satama olikin, mutta sinne oli saatava rautatie. Niinpä Venäjän hallitus ryhtyikin sellaista rakentamaan Murmanskiin halki Karjalan korpien, pitkin Vienanmeren rannikkoa. Sinne ratatöihin värvättiin miehiä ja niin miehenikin lähti. Hän viipyi siellä yli kaksi vuotta v. 1918 asti. Sen ajan sain olla korvaamassa toisinaan miestäkin, mm. ajoin rahtia vuoroin Kajaanista ja Vienan Kemistä. Yhden ainoan kerran sai mieheni käydä kotona koko tuona miltei kolmen vuoden aikana, mutta olihan sellaisiakin perheitä, joiden isät olivat poissa kotoa koko sodan ajan. Kuvaavaa tuon ajan venäläiselle virkakunnalle oli, että he epäilivät ~~xxxx~~ mieheni olevan karkurin, vaikka hänellä oli selvät paperit työmaalta. Hän oli värväämässä miehiä ratatöihin. Viinapulle olisi riittänyt lahjomaan virkamiehet parin viikon kotonaviipymiseen, mutta ei mieheni sellaiseen ryhtynyt, vaan lähti heti seuraavana aamuna takaisin. Vasta kun sota loppui, pääsi hän palaamaan kotiin tietämättä silloinkaan sodan loppumisesta ennenkuin tapasi Kemissä tuttaviani. Sieltä hain sitten häne kotiin. Olin näet taas menossa tavaran hakuun Kemistä. Suopassalmen ja Paanajärven välillä tuli vastaan hevospolonna, jossa oli mukana tuttuja miehiä, jotka kertoivat, että mieheni oli Kemissä vaikeasti keripukkiin sairastuneena. Sieltä minä hänet sitten löysinkin kurjassa kunnossa ja kuljetin kotiin. Jo matkalla hän alkoi parantua saatuaan yöpymispaikoissa maitoa ja parin viikon kuluttua oli hän jo valmis lähtemään Kemiin tavaran hakuun.

Keväällä 1919 saivat Suomen vapaussodan mainingit Vienaan asti. Minin johtama suomalainen vapautusretkikunta teki yrityksen Vienan va-

pauttamiseksi ja liittämiseksi Suomen yhteyteen, mutta yritys epäonnistui Mumanskin legioonan puututtua taisteluun. Tämän legioonanhan varustivat englantilaiset. Olot jatkuivat edelleenkin epävakaisina. V. 1920 pidettiin Uhtualla maakuntapäivät, joilla Viena julistettiin vapaaksi. Suojelusküntia perustettiin Suomen mallin mukaan ja varustauduttiin taistelemaan punaisia vastaan, joiden tiedettiin kokoavan ja varustavan karjalaisista ja Suomen punakaartilaisista joukko-osastoja. Mieheni ei nytkään osallistunut minkäänlaiseen aseelliseen toimintaan, joka varmasti olikin hänelle myöhemmin onneksi. Tuo viimeinen sota olikin sitten pahin, sillä silloin taistelivat karjalan miehet toisiaan vastaan saattoipa isä taistella poikiaan vastaan. Tulos oli taaskin valkoisille huono, pako Suomen rajan taa. Ei ainoastaan sotavaki paennut, vaan myös suurin osa Vienan rajakyläen asukkaita seurasi mukana maanpakolaisuuteen ja mukana olimme mekin seitsemän lapsen kanssa. Kotiin jäivät ainoastaan vanhukset. Ojihan se lähtö silloin raskasta, niinkuin se on aina ollut. Punaiset olivat jo katkaisseet tien Raatteeseen, joten pakolaisten oli mentävä korpien läpi hevosia vahvassa lumessa kahlauttaen. Oli jo myöhäinen ilja kun saavuimme kovassa pakkasessa korpien halki isäni kotiin. Näin jäljestä päin tuuntu ihmeelliseltä, että lapset säilyivät hengissä, varsinkin nuorin. Aamulla jatkoimme matkaa Lapukkaan ja jälleen umpea kahlaten: Lapukasta tulimme Suomen puoleiseen Puras-nimiseen kylään ja edelleen Ristijärvelle. Tietä, jonka olimme avanneet, käyttivät sitten useat kymmenet pakolaisperheet, jotka tulivat meidän perässämme. Suomen viranomaiset koettivat auttaa meitä kaikin keinoin ja tietysti myös jokainen yritti tulla toimeen omin avuin mikäli mahdollista. Miehenikin ajoi koko talven muonaa Kajaanista pakolaisia varten. Kun talvikeli oli loppunut, lähti mieheni Kiuruvedelle, jossa pääsi hänelle jo tuttuun ratarakennustyöhön. Me huono joukko olimme vielä jonkin aikaa Ristijärvellä ja sitte meidät siirrettiin etelään Kymillinna nimiseen paikkaan, jossa olimme koko kesän. Vanhimmat lapsista lähetettiin Hamigaan paimeneen. Syksyllä kävi sitten isä hakemassa koko perheen Kiuruvedelle. Siellä sitten olimme toista vuotta. Lapsista toiset kävivät koulua ja toiset kulkiivat töissä paikkakunnan taloissa.

8.

minlinna nimiseen paikkaan, jossa olimme koko kesän. Vanhimmat lapsista lähetettiin paimeneen Haminan lähelle. Syksyllä kävi sitten isä hakemassa koko perheen Kiuruvedelle, jossa olimme lähes kaksi vuotta. Osa lapsista kävi pakolaislapsille avattua Mieslahden kansakoulua, toisten kulkiessa töissä paikkakunnan taloissa.

Venäjän olot vallankumouksen jälkeen alkoivat rauhoittua. Karjalasta saimme terveisiä, että olot olivat entisellään. Kun sitten neuvostohallitus antoi julistuksen, jossa luvattiin armahdus kaikille pakolaisille, alkoi paluu houkutella. Ehkäpä sittenkin paluuseen vaikutti eniten se, että mieheni vanhemmat olivat jääneet kotiin ilman holhoojaa. Oli miten oli, niin talvella 1924 päätimme palata kotiseudulle, teko, joka oli suurin onnettomuus, mikä saattoi ajassa meitä kohdata, sillä sen seurauksena menetimme kaiken. Kaiken menetys ei suinkaan tapahtunut yhdellä kertaa, vaan pitemmän ajan kuluessa, huomaamattomasti. Eihän kukaan olisikaan voinut kestää, jos kaikki olisi tapahtunut äkkiä.

Kun tulimme kotiin, oli siellä todellakin kaikki ennallaan. Navetassa oli viisi lehmää, lampaita, kanoja ja kun mukanaamme toimme hevosen, saatoimme ruveta viljelemään peltoja, raivaamaan utta. Vanhimmat lapset olivatkin jo kovasti avuksi ja varttuivat vuosi vuodelta. Pakomatalla oli perheeseen syntynyt yhdeksäs lapsi, joka sai nimekseen sodan aikana syntyneen ja kuolleen sisarensa nimen Maikki. Vielä nuorimman lapsen syntyessä oli tilanne hyvä. Kun silloin tuskailin leikilläni, että vielä piti tuonkin syntyä, sanoi Jaakko poika totisena: "Älä äiti tuskaile, et tiedä, vaikka kävisi vielä niin, että hän olisi kerran sinun ainoasi ja vanhan päivän vara." Miten totta se onkaan nyt. Vuonna 1929 alkoi sitten perheen hajaantuminen. Silloin joutui vanhin pojista puna-armeijaan ja sen tien myöskin pois kotoa, sillä hän kävi armeijan autokoulun ja määrättiin sittemmin autonkuljettajaksi Kemiin. Samana syksynä muutimme asumaan vielä keskentekoiseen uutistaloomme. Sellaiseksi se talo sitten jäikin, sillä kahta huonetta enempää emme koskaan saaneet asuttavaksi, ei ollut rakennusaineita eikä lupaa rakentaa. Vuoden 1930 paikkeilla alettiin kyläämme puuhata kolhoosia, johon liittyminen oli näennäisesti vapaaehtoista, mutta todellisuudessa kaik-

kien oli ennenpitkää liityttävä siihen. Ensin tehtiin verojärjestelmä sellaiseksi, että yksityiset joutuivat myymään maanviljelyskoneensa ja karjansa selvitääkseen siitä, mutta joka eivielä silloinkaan liittynyt kolhoosiin se julistettiin juhlallisesti kansan nimissä kulkiksi ja karkoitettiin johonkin valtakunnan tuhansista keskitysleireistä. -----

Se vaihe elämässä, joka jää vuoden 1930-1941 on vielä aivan liian tuoreessa muistissa ja siitä ajasta on julkaistu suomenkin kielellä kirjallisuutta, joten sen kuvailemista emme sisällytä tämän lyhyen elämäkerran puitteisiin. Voimme vain todeta, että kun suomalaiset joukot kesällä 1941 valloittivat Vuokkiniemen kylän, oli siellä paikalliseen jääneenä myös perhe Kyyrönen-Jaakko pojan ennustus toteutuneena. Kun sitten toisen maailmansodan saalista jaettiin voittajien kesken, ja Karjalakin liitettiin jälleen laajaan Venäjän valtakuntaan, siirtyi perheemme taas rajan yli eikä yksi rajakaan tuntunut olevan tarpeeksi. Maria Kyyrösen olen usein kuullut puolittain tiedottomasti lausuvan :

Sijan tiijän kussa synnyin,
 paikan tilän kussa kasvoin,
 en tiijä sitä sijoja,
 missä kuol^{XX}ok~~ok~~ ema tulou
 näillä raukoilla rajoilla
 poloisilla pohjanmailla.

Kun kysyt Maria Kyyröseltä mistä hän on runonsa ja satunsa oppinut, vastaa hän näin: Runohi olen oppinut milloin keneltäkin. Äitini niitä osasi jonkin verran, samoin isäni, vaikka hän ei usein tuonut tietojaan julki. Venehjärven Varahvontta oli monena kesänä meillä peltoa kuokkimassa ja häneltäkin jäi mieleeni muutamia runoja. Ainahan niitä on sitten muiltakin jäänyt mieleeni yksi ja toinen värsy, mutta paljon on unohtunutkin. - Maria Kyyrönen on elänyt suomalaisen kansanrunouden viimeisen elävän osan keskellä, nähnyt viimeisten suurten runonlaulajien vaipuvan maanpoveen, mutta hän on myös kink kuullut - ne runot elävät.